

zást, mert 1942. október 21-én a belügyminisztérium felkérte Románia berni követét, N. Lahovaryt, hogy érje el kiadatását. (A román hatóságok Transznisztriába deportálták volna Mandelt.) Svájcban Joseph Mandel szoros kapcsolatot tartott Abraham Silberscheinnel, a RELICO vezetőjével, aki rendszeresen tudósította őt a magyarországi fejleményekről; a híreket általában romániai kapcsolatai révén kapta. Ide vonatkozó dokumentumokat lásd a Yad Vashem Levéltárban, M-20/46.

289. Az amerikai Joint működésének részleteiről, különös hangsúllyal Mayernek az SS-szel való tárgyalásban játszott szerepéről lásd a 29. fejezetet. A Jointnak Magyarországon a felszabadulás után játszott szerepéről lásd a 32. fejezetet.

290. Lichtheim irodája hivatalosan „A Cionista Szervezet és a Palesztinai Jewish Agency Ügynöksége” néven volt ismeretes. Egyik legközelebbi munkatársa Mieczeslaw Kahany volt.

291. A Zsidó Világkongresszus tevékenységének részleteiről lásd *Unity in Dispersion*. World Jewish Congress, New York, 1948, 381. skk. o. és Elizabeth E. Eppler: „The Rescue Work of the World Jewish Congress During the Nazi Period.” *RAH*, 47–69. o.

292. A francia és a német nyelvű név: Comité pour l'assistance à la population juive frappée par la guerre: Komitee zur Hilfeleistung für die Kriegsbetroffene jüdische Bevölkerung. A Zsidó Világkongresszussal társulva Silberstein vezetője volt a SILBADO-nak (Comité international pour le placement des intellectuels réfugiés: az Üldözött Értelmiségiek Elhelyezésére alakult Nemzetközi Bizottság). A RELICO-nál Hans Klee volt az egyik legközelebbi munkatársa. A RELICO tevékenységére vonatkozó dokumentumok forrásaként lásd „Rescue Efforts With the Assistance of International Organizations” *YVS*, 8:64–80. o.

293. A bizottság Zwi Taubesen zürichi rabbi, Buchwald Lajosné, Kornfein Ármin rabbi, Mrs. Daniel Lowenstein, a Mandel fivérek és mások együttműködése révén alakult. Lévai, *Zsidósors Európában*, 37–38. o.

294. Bányainak Pallai Géza volt az egyik legközelebbi munkatársa, a zürichi Transimpex Import, Export & Tranzit Társaság tanácsának tagja. Pallai, magyar állampolgár lévén, formálisan nem volt tagja a bizottságnak.

295. A bizottság tevékenységére vonatkozó forrásokról lásd Yad Vashem Levéltár, M-20/47.

296. A Sternbuch fivérek például nagyon elítélően nyilatkoztak a Zsidó Világkongresszus és dr. Kasztner Rezső sikereiről, és a budapesti és pozsonyi Mentőbizottság vezetőihez hasonlóan, ők is rossz véleménnyel voltak Saly Mayer működéséről. Lásd például Yitzhak Sternbuch Kubowitzkihez írt 1948. július 5-i és Kasztner 1945. október 29-i Mayerhez írott levelét a Yad Vashem Levéltárban, M-20/46, illetve 015/19-5. A Zsidó Világkongresszus 190 000 magyar zsidó megmentéséért magának követelte az elismerést. Ezt Biss András is alaptalannak ítélte a budapesti Mentőbizottságtól. Lásd Kubowitzkihez 1948. július 10-én írott levelét a Yad Vashem Levéltárban, M-20/46.

297. Lásd Mandelblatt Chaim Poznerhez intézett 1942. december 24-i levelét. Pazner-akták, Yad Vashem.

298. A Histadrut Segélybizottsága (Hilfskommission der Histadrut) Marc Jarblumból, Poznerből, Schwalbból és Silberscheintől állt, a Haluc Segélybizottsága (Hilfskommission des Hechalutz) pedig Berkovitzból, Bornsteinből, Muskatból, Schlossból és Schwalbból. Lásd Lichtheim 1944. március 6-i levelét a főbb svájci zsidó szervezetek vezetőihez, Pazner-akták, Yad Vashem.